

studier af forholdet mellem krig og fred heri.

Mikkel Thorup

Filosofisk hjælp mod terror

Gianni Vattimo: Nihilisme og emancipation. Etik, politik og ret. I dansk oversættelse og med indledning af Jens Viggo Nielsen. Århus Universitetsforlag, 2005, 274 sider, kr. 298,-

Har filosofien noget væsentligt at tilbyde sin tid? Hvis vi ser på det danske samfund, må svaret på dette spørgsmål vist være: ikke ret meget – hvis overhovedet noget. Blandt danske filosoffer forekommer der at herske en modvilje mod at træde frem med normative synspunkter i den offentlige debat. Og så er der jo lige opgøret med smagsdommeriet, der heller ikke synes at befordre en åbenhed overfor filosofiske perspektiver i det offentlige og politiske liv.

Hvis vi derimod vender blikket mod Italien, møder vi et anderledes engagement i filosofien end herhjemme. Den italienske filosof Gianni Vattimo er således et lysende eksempel på, at filosofien rent faktisk *kan* og også *bør* yde sit bidrag til den offentlige diskurs i almindelighed og den politiske debat i særdeleshed. Det kan danske læsere få lejlighed til at konstatere idet Vattimos bog *Nihilisme og emancipation. Etik, politik og ret* nu foreligger i en kompetent dansk oversættelse af idéhistorikeren Jens Viggo

Nielsen.

I sit filosofiske arbejde er Vattimo hovedkilden til 'den svage tænkning'. Den svage tænkning er ikke – sådan som man måske umiddelbart kunne forledes til at tro – dårlig eller inkonsekvent tænkning, men en måde at filosofere på, der tager afsæt i tænkningens svækkede forhold til verden. Med tænkningens svækkede forhold til verden henvises der til, at filosofien ikke – sådan som det antages i den metafysiske tradition fra Platon og frem til Hegel – er i stand til at gennemskue virkelighedens grundlæggende principper.

Ifølge den svage tænkning findes der ikke nogen sand virkelighed, som filosofien har privilegeret adgang til. Den svage tænkning motiveres af den omstændighed, at metafysikkens tænkning i dag lever i bedste velgående; ikke i form af totaliserende filosofisk systemtænkning, men i skikkelse af de politiske og religiøse fundamentalismers enkle forestillinger om det gode liv, og i form af den hårde videnskabs bastante tro på, at det er muligt at beskrive verdens sande tilstand.

I en samfundstilstand der er domineret af disse arvtagere til den klassiske metafysik, er der efter Vattimos opfattelse brug for en filosofisk tænkning, der kan henlede opmærksomheden på at alle de store spørgsmål om den menneskelige tilværelses vilkår og om verdens indretning kun kan behandles fornuftigt, hvis svarene er formuleret med en bevidsthed om, at deres gyldighed nødvendigvis må være forelø-

big og usikker.

Med afsæt i Nietzsches identificering af nihilismen som et uomgængeligt vilkår – altså fraværet af stærke og naturgivne værdier – og i Heideggers opgør med metafysikkens voldelige fiksering af virkeligheden, peger Vattimo i *Nihilisme og emancipation* på en mulig og farbar vej imellem på den ene side den politiske, religiøse og videnskabelige fundamentalisme og på den anden side kulturrelativismens og supermarkedssamfundets 'frit valg på alle hylder'.

Og hvor i består så denne vej? Jo, den består i idealet om politisk konsensus og forsvaret for den demokratiske dialogs kritiske afprøvning af den mangfoldighed af fortolkninger, der følger af metafysikkens svækkelse. Og den består i ideen om, at den radikale samfundsomstyrtende kritik må erstattes af det kritiske korrektiv der går i dialog med samfundet sådan som det er, frem for at hengive sig til revolutionære og romantiske utopier.

Det politiske arbejde der er præget af dialog og konsensus er ganske vist både træt og langsommeligt, men der findes ikke et troværdigt alternativ hertil – og det gælder såvel USAs præventive terrorkrige, imamernes undsigelse af vestens dekadence som antiglobalisternes voldelige demonstrationer. Og vejen består samtidig i styrkelsen og reformeringen af mellemstatslige politiske institutioner som EU og FN, så de i højere grad kan imødegå og håndtere den rå socialdarwinisme, der er konsekvensen af markedet og

den økonomiske fornufts uhæmmede dominans i forhold til den sociale livsverden.

Nihilisme og emancipation er en væsentlig og vedkommende bog, fordi den giver os gode og klare argumenter for vigtigheden af, at give plads for usikkerheden, uvisheden og tvivlen i arbejdet med at håndtere tidens komplekse problemstillinger, frem for at gå efter de enkle og kategoriske løsninger.

Uden at foregøgle at den demokratiske, ikke-voldelige praksis er nogen nem affære giver Vattimo, så vidt jeg kan se, et realistisk alternativ til den polariserende politiske populisme, og det vel og mærke under anerkendelse af magtens nødvendighed og med bevidstheden om, at i forhold til de ekstreme fundamentalister giver det næppe mening at forsøge at etablere dialog og forståelse.

Verden og virkeligheden består af forskelle, men modsat nationalismens og populismens selvtilstrækkelige betoning af denne forskel, handler det ifølge Vattimo om at *konstruere ligheden*, så vi kan undgå en verden, der er gennemmilitariseret og hvor angsten for terror fylder det offentlige rum.

Nihilisme og emancipation kan – som et godt repræsentativt værk i Vattimos forfatterskab og med en fyldig, velskreven introduktion, der placerer forfatterskabet i dets teoretiske og historiske kontekst – varmt anbefales til alle filosofiske læsere: både de der interesserer sig for hvad der blev af den metafysiske tænkning og til inspiration for dem, der savner filosofiens

stemme i den offentlige debat.

Ulrik Bisgaard

Fænomenologiske spor - Løgstrup 100 år

*David Bugge, Pia Rose Bönvadt og Peter Aaboe Sørensen (red.): Løgstrups mange ansigter. Anis, 2005, 454 sider, kr. 289,-
Svend Andersen: Løgstrup. Anis, 2005 (2. udgave), 151 sider, kr. 179,-*

Den allerførste artikel i *Løgstrups mange ansigter* handler om Løgstrup og fænomenologien. Det er nok ikke tilfældigt. Fænomenologien kan om noget betegnes som karakteristisk for Løgstrups måde at arbejde på og er det bestemte udgangspunkt for alle hans mange tanker, der gik både vidt, bredt og dybt og dækkede filosofi, teologi, etik og kunst – alt sammen afspejlet i bogens emneopdeling.

Fænomenologien hos K.E. Løgstrup (1905-81) er fra først til sidst bundet tæt sammen med et grundmotiv i hans tænkning, nemlig dette, at vi mennesker ikke er vores eget livs suveræne. Eller som det formuleres i en af artiklerne: "Det vi ikke har magt over bestemmer alt". Dette motiv ligger som grundtone under hele Løgstrups forfatterskab, spændende fra det helt tidlige opgør med den transcendental-filosofiske erkendelsesteori, over den 'rent humane' påstand i det etiske hovedværk *Den etiske fordring* om, at livet er os skænket - til en foreløbig milepæl i *Opgør med Kierkegaard* med tanken om de suveræne livsyttringer. Sidst, men

ikke mindst, følges motivet helt til dørs i Løgstrups fire mesterlige metafysikbind, hvor det i hovedværket *Skabelse og tilintetgørelse* nu eksplicit er formuleret som skabelsesfilosofi. Gud – ikke mennesket – er Magten til at være til i alt, som er til, Skaberen, Giveren, Tilgiveren, Den, der oprejser. Men også Tilintetgøreren. Denne sidste tilføjelse antyder den sene Løgstrups omdiskuterede løsning på teodicéproblemet, og vidner om hans evne og vilje til at tage hånd om alle konsekvenser af en påbegyndt tankerække og føre dem til ende.

Fænomenologien bruges af Løgstrup til at analysere de fænomener, der er grundvilkår for vores tilværelse her på kloden og i vores fællesliv med hinanden. Den fænomenologiske arbejdsmetode udvikler sig fra eksistentialfænomenologi i det tidlige forfatterskab, til kosmofænomenologi i det sene; ikke kun historien og interdependensen er menneskelige grundvilkår, for også 'universet vedkommer os' – og det er metafysik. Undervejs må der tages forskellige opgør; det har ikke været gnidningsfrit, at sætte skabelsesfilosofi og metafysik på dagsordenen igen i det 20. århundrede! Men Løgstrups insisteren på, at vores liv lægges øde, hvis ikke vi får øjnene op for alle de fænomener, der lægger en religiøs tydning nær, og således peger væk fra os selv og hen på livets Skaber, har gjort ham til en af de mest betydningsfulde danske tænkere i nyere tid. Alene omfanget af og bredden i hans forfatterskab vidner om det.